

STANOVISKO

Ministerstva školstva SR k Správe o činnosti Akreditačnej komisie, poradného orgánu vlády SR za obdobie od 19. apríla 1999 do 31. marca 2001

Ministerstvo školstva SR (ďalej len "ministerstvo") pozitívne hodnotí činnosť Akreditačnej komisie, poradného orgánu vlády (ďalej len "AK") ako nezávislého garanta kvality úrovne vysokoškolského vzdelávania poskytovaného vysokými školami SR, rešpektuje jej vyjadrenia a nezasahuje do jej činnosti. Činnosť členov akreditačnej komisie aj jej pracovných skupín je nielen odborne, ale aj administratívne a časovo veľmi náročná a ministerstvo si uvedomuje potrebu posilniť jej administratívnu podporu. Táto potreba sa ešte zintenzívni po prijatí nového zákona o vysokých školách, ktorý prinesie ďalšie rozšírenie objemu prác, ktorý bude AK vykonávať.

Ministerstvo považuje za potrebné zaujať stanovisko k niektorým problémom spomínaným v Správe o činnosti AK (ďalej len "správa"), ktoré sa týkajú priamo činnosti ministerstva. Odpovede na problémy zo správy, ktoré sa závažným spôsobom týkajú činnosti vysokých škôl, obsahuje vo väčšine prípadov návrh nového zákona o vysokých školách.

Stanovisko AK:

Na strane 4 správy sa uvádza, že Predsedníctvo AK a následne i celá AK pokladá za nezákonný postup použitý ministerstvom pri rozdeľovaní finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na rok 2001, pri ktorom sa nebralo do úvahy, či vysoká škola má alebo nemá akreditovaný študijný odbor.

Stanovisko ministerstva:

Ministerstvo použilo pri rozdeľovaní finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu vysokým školám na rok 2001 novú metodiku, ktorá využíva tie princípy uvedené v schválenej koncepcii ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku, ktoré sú aplikovateľné v podmienkach fungovania vysokých škôl ako rozpočtových organizácií. Princíp nefinancovania neakreditovaných študijných odborov, ktorý návrh zákona obsahuje, ministerstvo v roku 2001 neuplatnilo s výnimkou troch nových vysokých škôl, ktoré minister upozornil osobitným listom, aby neprijímali študentov na neakreditované študijné odbory. Platný zákon o vysokých školách problematiku financovania študijných odborov, v ktorých tieto nemajú priznané právo konať štátne skúšky, neupravuje, preto postup ministerstva pri rozdeľovaní finančných prostriedkov na rok 2001 nemožno hodnotiť ako nezákonný.

Tento problém je v návrhu nového zákona o vysokých školách vyriešený a ministerstvo v roku 2002 nebude financovať neakreditované študijné programy.

Stanovisko AK:

Na strane 5 správy sa uvádza, že sa nerealizovali žiadne odporúčania akreditačnej komisie k Akadémii umení v B. Bystrici (zrušiť, prípadne vytvoriť Fakultu umení na Univerzite Mateja Bela v B. Bystrici), k Trenčianskej univerzite v Trenčíne (zlúčiť Fakultu špeciálnej techniky a Fakultu mechatroniky Trenčianskej univerzity, zrušiť Fakultu sociálno-ekonomických vzťahov, premenovať Trenčiansku univerzitu v Trenčíne, aby v názve nebolo slovo "univerzita") a k Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave (zlúčiť UCM v Trnave s Trnavskou univerzitou v Trnave).

Stanovisko ministerstva:

Ministerstvo akceptovalo odporúčania akreditačnej komisie týkajúce sa vysokých škôl zriadených v roku 1997 nasledovne: Ministerstvo považovalo za potrebné a rozhodlo sa podporiť stav, aby v Banskej Bystrici bolo akreditované umelecké vysoké školstvo. Určilo dve

možné cesty riešenia problému akreditácie študijných odborov Akadémie umení v Banskej Bystrici (AU). Prvou cestou bolo zriadiť fakultu umení na Univerzite Mateja Bela v B. Bystrici (UMB) riadnym právnym postupom, po jej zriadení zrušiť AU a študentom ponúknuť prestup na novozriadenú fakultu. Druhou možnou cestou bolo vytvorenie projektu realizácie potrebných zmien na AU s cieľom získať akreditáciu študijných odborov najmä vlastnými silami akadémie. Ministerstvo v uvedenom období uprednostňovalo prvú možnú cestu, lebo ju považovalo za rýchlejšiu k získaniu akreditácie. K splneniu uvedeného cieľa uskutočnilo ministerstvo viacero rokovaní na UMB aj na AU, uzatvorila sa aj predbežná dohoda o vypracovaní projektu zriadenia fakulty umení na UMB. Táto cesta sa však napokon ukázala ako neschodná pre nezáujem UMB zriadiť takúto fakultu ako aj pre vytrvalú snahu AU uskutočniť zmeny a získať akreditáciu študijných odborov, čo sa jej u jednej fakulty do t. č. podarilo. V prípade riešenia problémov Trenčianskej univerzity v Trenčíne (TRU) na základe analýz ministerstvo jednoznačne potvrdilo, že Trenčín vysokú školu potrebuje. Ministerstvo považovalo za najkritickejšiu situáciu na Fakulte sociálno – ekonomických vzťahov (FSEV) TRU, ktorá nemala akreditovaný ani jeden študijný odbor. Určilo dve možné cesty riešenia, z ktorých ani jednu neuprednostňovalo, pričom kritériom úspešnosti mal byť časový faktor. Prvou možnou cestou mal byť presun tejto fakulty do zväzku Ekonomickej univerzity v Bratislave a v tomto novom začleníení získať akreditáciu, pričom by fakulta zostala v Trenčíne. Druhou možnou cestou mal byť projekt obsahujúci potrebné zmeny na fakulte s cieľom získať potrebnú akreditáciu a realizovať ho vlastnými silami TRU. Do t. č. sa ukazuje relatívne úspešná druhá cesta, keď FSEV má akreditovaný jeden študijný odbor bakalárskeho štúdia. V prípade návrhu AK týkajúceho sa Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave (UCM) ministerstvo rozhodlo, že ho bude akceptovať a podporilo názor AK o vytvorení jednej silnej univerzity v Trnave. Keďže v uvedenom čase nebola zjavná snaha po zlúčení UCM a Trnavskej univerzity v Trnave (TVU), ministerstvo iniciovalo vytvorenie pracovnej skupiny zloženej zo zástupcov oboch univerzít a ministerstva, ktorá mala preskúmať možnosti vytvorenia jednej silnej univerzity v Trnave a navrhnúť ďalší postup. Vytvorená pracovná skupina sa zišla a svoje rokovanie ukončila so záverom, že zástupcovia TVU a UCM trvajú na zachovaní identity svojich ustanovizní a vyjadrujú nevôľu zlúčiť sa do jednej univerzity a v nadväznosti na toto stanovisko považujú existenciu pracovnej skupiny za neúčelnú a zbytočnú, a tým pracovná skupina skončila svoju činnosť. Fakulty UCM do t. č. získali akreditácie ďalších študijných odborov. Plné akceptovanie návrhov AK je limitované kompetenciami ministerstva a vysokých škôl podľa zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov, ktorý neumožňuje navrhované riešenia presadiť proti vôli zainteresovaných vysokých škôl.

Stanovisko AK:

Na strane 9 ako i v záveroch správy sa uvádza, že MŠ SR nevzalo do úvahy výsledky hodnotenia vysokých škôl pri rozdeľovaní rozpočtu na rok 2001. Takýto postup je demotivujúci, rovnostársky, ktorý vyhovuje práve menej kvalitným fakultám. Kvalitatívne lepšie fakulty zatiaľ márne protestujú. Nemožno brať do úvahy len počty študentov a počty profesorov, vtedy to vedie k zníženiu náročnosti, kvalita uchádzačov a inaugurovaných profesorov sa pohybuje na hranici únosnosti. Pri financovaní VŠ sa musí brať do úvahy kvalita ich práce, a to vzdelávacej, ale aj vedeckej a umeleckej. AK odporúča vláde SR okamžitú nápravu.

Stanovisko ministerstva:

Ministerstvo v súlade so schválenou koncepciou a svetovým trendom prideluje finančné prostriedky vysokým školám, a nie fakultám. Vysoká škola robí vnútorné prerozdelenie na základe svojich kritérií, pri ktorých môže zohľadniť špecifiká a kvalitu svojich súčastí.

Ak sa systém použitý v roku 2001 označuje za rovnostársky a demotivujúci, potom systém používaný do roku 2000, v rámci ktorého sa podľa výkonu vysokej školy rozdeľovalo menej ako 5 % finančných prostriedkov a zvyšok sa prideloval na tzv. historickom princípe, nemotivoval už vôbec, bol značne nespravodlivý a navyše nevedol vysoké školy v niektorých oblastiach, ako je napríklad spotreba energie, k efektívnemu využívaniu zdrojov. Preto bol ďalej neudržateľný a bolo potrebné ho zmeniť.

Pri pripomienkach tohto druhu k spôsobu rozpisu rozpočtu na rok 2001 sa zdôrazňuje vždy len prvá časť použitej metodiky, teda tá, ktorá bola odvodená od výkonu vysokej školy. Nehovorí sa o tom, že na takto určené finančné prostriedky bol použitý princíp tzv. garantovaného minima, teda, že každá vysoká škola dostala minimálne toľko finančných prostriedkov na rok 2001 ako mala v roku 2000 (v skutočnosti bolo garantované minimum o niekoľko percent vyššie ako úroveň schváleného rozpočtu v roku 2000). Doplatok na garantované minimum u vysokých škôl, ktoré by podľa výkonových parametrov dostali menej finančných prostriedkov ako v roku 2000, bol pokrytý znížením nárastu vysokých škôl, ktoré na základe výkonu dostali viac finančných prostriedkov.

K nezohľadneniu výsledkov evaluácie uvádzame: Nová metodika ministerstva školstva v súlade so schválenou koncepciou vychádza zo študijných odborov. Túto skutočnosť evaluácia nezohľadňovala – tá sa zaoberala fakultami. Už aj z tohto dôvodu neboli jej výsledky v novom systéme priamo použiteľné.

Uvedené vyjadrenie nechce v žiadnom prípade tvrdiť, že sa pri delení finančných prostriedkov na vysoké školy nemá zohľadňovať kvalita. Ide ale o to, že bolo potrebné predchádzajúci systém používaný do roku 2000, ktorý bol skutočne demotivujúci, nahradiť systémom spravodlivejším. Ministerstvo zastáva názor, že systém použitý v roku 2001 takým je. Na jeho ďalšom zdokonalení ministerstvo v spolupráci s vysokými školami pracuje.

Stanovisko AK:

Na strane 8 správy sa uvádza, že všetky vysoké školy (fakulty) akútne potrebujú finančné prostriedky na zlepšenie svojho prístrojového vybavenia a prístupu k vedeckej literatúre. Vzhľadom na nedostačujúce financovanie je aj pre najlepšie fakulty čoraz ťažšie udržať úroveň vedeckého bádania a vzdelávania na európskej úrovni. Vláda a NR SR nesmú otáľať s reformnými opatreniami, smerujúcimi k racionalizácii a diverzifikácii vysokých škôl a zároveň so zvýšením podielu HDP určenému na financovanie vysokých škôl.

Stanovisko ministerstva:

Odpoveď na túto pripomienku patrí k tým, ktoré v prvom rade pokrýva návrh nového zákona o vysokých školách. Ministerstvo však v tomto prípade zdôrazňuje, že s podporou vlády venovalo a venuje tejto otázke osobitnú pozornosť, čoho výsledkom je zavedenie účtu osobitného financovania, medzročné navýšenie rozpočtu vysokých škôl o 0,1 % HDP pre rok 2001, ako i dofinancovanie niektorých aktivít v priebehu rokov 1999 a 2000 (oddĺženie, noví doktorandi, navýšenie 10 % študentov).

Stanovisko AK:

Na strane 9 správy sa uvádza, že akreditačná komisia nerozumie postupom viacerých fakúlt, ktoré podľa jej posúdenia konajú v rozpore so zákonom a príslušné orgány štátnej správy z tejto činnosti nevyvodzujú žiadne dôsledky. Ide najmä o udeľovanie diplomov niektorými fakultami absolventom štúdia poskytovaného spoločnosťami s ručením obmedzeným za úplatu. Ak akreditačná komisia odporučila škole priznať právo konať štátne skúšky, tak to urobila na základe poznania poskytovaného vzdelávania v podmienkach školy a nie v podmienkach nejakej mimoškolskej organizácie.

Stanovisko ministerstva:

Pokiaľ ide o uvedené vydávanie diplomov, ministerstvo nevyvodzuje v danom prípade žiadne dôsledky, pretože uchádzačov prijíma na štúdium fakulta (vysoká škola), ktorá má priznané právo konať štátne skúšky v príslušnom študijnom odbore, na ktoré sú uchádzači prijatí, z čoho vyplýva v súlade s platným zákonom o vysokých školách aj právo vysokej školy vydávať im diplomy. Ďalej viaceré vysoké školy zabezpečujú výučbu na ich detašovaných pracoviskách, a nie priamo v sídle vysokej školy, čo je v súlade so zákonom. Pravdou je však aj to, že platný zákon o vysokých školách neumožňuje v prípade jeho nedodržania vysokými školami uplatniť voči nim žiadny postih, lebo takéto ustanovenia neobsahuje. V tejto súvislosti treba opäť zdôrazniť nutnosť urýchleného prijatia nového zákona o vysokých školách, ktorý tento problém aspoň čiastočne rieši.

Problém legálnosti požadovania úhrady za štúdium súvisí aj s rôznymi právnymi názormi na ustanovenie zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení jeho novely č. 317/1999 Z. z. (tzv. "poslaneckej novely"), podľa ktorej na "štátnych vysokých školách sa občanom v dennej forme štúdia poskytuje bezplatné vzdelanie počas vysokoškolského štúdia v ustanovenej dĺžke...", ktoré mnohí chápú tak, že v iných formách štúdia nie je štúdium bezplatné a uskutočňuje sa za úhradu. Právny názor ministerstva školstva je však ten, že vykonanie povinnosti uhrádzať náklady na štúdium môže byť uložené len zákonom. Ani v tomto prípade však platný zákon o vysokých školách neposkytuje ministerstvu nástroj na riešenie.

Stanovisko AK:

Na strane 9 sa uvádza, že sa vyskytli aj prípady inaugurácie profesorov v odboroch, na ktoré príslušná fakulta nemala oprávnenie.

Stanovisko ministerstva:

Ide o dva prípady inaugurácie profesorov v odboroch, keď bolo v priebehu inauguračného konania odňaté právo na inauguráciu v príslušnom odbore. Keďže z právneho hľadiska nie je možná retroaktivita, inauguračné konanie muselo byť ukončené aj v období, keď vysoká škola mala už uvedené právo odňaté. Tento problém bol aj prostredníctvom analýzy príslušných dokladov v namietanom čase vysvetlený.

Záverečná poznámka ministerstva

V súvislosti s výkonom činnosti akreditačnej komisie ministerstvo dostalo aj kritické stanoviská (niektoré aj prostredníctvom Úradu vlády SR) týkajúce sa vyjadrení tejto komisie, čo býva v súvislosti s takouto činnosťou prirodzené, ale aj odvolania a výhrady namietajúce, že akreditačná komisia použila pri výkone svojej činnosti nesprávny postup, nerovnaké uplatňovanie zásad pri posudzovaní rôznych vysokých škôl a pod. Keďže akreditačná komisia je nezávislý orgán, ministerstvo školstva nie je kompetentné jej činnosť posudzovať a právne nie je upravená ani možnosť odvolať sa proti vyjadreniu komisie, a preto podľa závažnosti posielalo ministerstvo uvedené stanoviská, odvolania či námietky na vyjadrenie tejto komisii. Aby sa v budúcnosti znížilo na čo najmenšiu mieru riziko výskytu takýchto situácií, ministerstvo upravilo v návrhu zákona podstatne podrobnejšie výkon pôsobnosti akreditačnej komisie a v rovnakom smere bude pôsobiť i pri príprave zodpovedajúcich vykonávacích predpisov.